

اظهار نظر کارشناسی درباره:
« طرح انتقال آب از دریای عمان به استان سیستان و بلوچستان »

مخصوص صحن علنی

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۵۰۴

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

دفاتر: مطالعات زیربنایی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۵۰۱۷۷۷۹-۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۱۰/۷

مقدمه

کشور ایران به دلیل قرار گرفتن در کمربند خشک و نیمه خشک جهان، در زمره کشورهای با محدودیت منابع آب قلمداد می شود و به همین دلیل نیز این ماده حیاتی در ایران، یکی از مهم ترین ارکان توسعه کشور است که توسعه سایر بخش ها در گرو بهره برداری پایدار از آن است. در کشور ایران کمبود منابع آبی همواره به عنوان یک عامل محدود کننده فعالیت ها مطرح بوده است. با توجه به روند رو به رشد جمعیت کشور و تشدید نیاز بخش های مختلف، افزایش مصرف آب بخش های شهری، روستایی و صنعتی اجتناب ناپذیر خواهد بود. آب در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر منطقه، نقش عمده و کلیدی دارد. افزایش تولیدات کشاورزی و امنیت غذایی، توسعه مراکز جمعیت شهری و روستایی و بهبود ارتقای کیفیت زندگی در گرو مدیریت و توسعه پایدار است. طرح «انتقال آب از دریای عمان به استان سیستان و بلوچستان» با هدف تأمین آب استان سیستان و بلوچستان در تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۴ با امضای ۱۰۲ نفر از نمایندگان، به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است. هدف از ارائه این طرح رفع مشکلات ناشی از کمبود آب مناطق مختلف استان سیستان و بلوچستان از طریق شیرین سازی و انتقال آب دریا به مناطق بحرانی استان و با اولویت شهرهای زاهدان و زابل عنوان شده است. این طرح در تاریخ ۱۴۰۰/۹/۲۱ در کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی به عنوان کمیسیون اصلی، اصلاح و نهایی شده است که در این گزارش مورد بررسی قرار می گیرد.

متن اولیه طرح

ماده واحد - دولت مکلف است نسبت به انتقال آب از دریای عمان به استان سیستان و بلوچستان و شیرین کردن آن با اولویت شهرهای زاهدان و زابل اقدام نماید.
تبصره - بار مالی ناشی از اجرای این قانون در سال جاری از ردیف های شماره ۱۳۰۷۰۰۲۰۳۸ و ۱۳۰۷۰۰۲۱۰۴ تأمین و در سال های آتی در لوایح بودجه سنواتی پیش بینی می شود.

متن طرح پس از اصلاحات کمیسیون عمران

ماده واحد - متن ذیل به عنوان بند «خ» به ماده (۲) قانون توسعه و بهینه سازی آب شرب شهری و روستایی در کشور مصوب ۱۳۹۴/۱۲/۲۴ الحاق می گردد: خ) وزارت نیرو با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است زمینه سرمایه گذاری برای برداشت آب، نمک زدایی و انتقال آب از دریای عمان (با اولویت انتقال آب به استان سیستان

و بلوچستان) را فراهم نماید. خرید آب نمک‌زدایی شده و انتقال یافته برای جبران کمبود مصارف آب شرب شهری و روستایی که از منابع محلی قابل تأمین نمی‌باشد، در چارچوب ماده (۲۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت ۲ مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴، از سرمایه‌گذار تضمین می‌گردد.

اظهار نظر کارشناسی

در حال حاضر، کشور با بحران آب بی‌سابقه‌ای مواجه است و استان‌های جنوبی و به‌خصوص استان خشک و کم‌آب سیستان و بلوچستان بیشتر از سایر مناطق کشور در معرض آسیب‌های ناشی از این بحران است، لذا با توجه به اینکه استان سیستان و بلوچستان با مشکلات عدیده‌ای به‌لحاظ تأمین آب مواجه است، شیرین‌سازی و انتقال آب با اولویت مناطق بحرانی برای اهداف آب شرب و در صورت تأمین بودجه توسط بخش خصوصی برای اهداف صنعت مورد تأیید است.

آب استان سیستان و بلوچستان، در حال حاضر عمدتاً از مناطق مرزی شرقی و جنوب‌شرقی تأمین می‌شود و از این منظر برخی از نقاط این استان کاملاً به آب ورودی از افغانستان از طریق رودخانه هیرمند وابسته است. خشکسالی‌های پی‌درپی و پدیده تغییر اقلیم، به مشکلات تأمین آب این منطقه از کشور دامن زده است. بررسی سوابق تاریخی نشان می‌دهد که تأمین حقاچه رودخانه هیرمند از طرف کشور افغانستان همواره دچار چالش بوده و علاوه بر این امر با حاکم شدن دوره‌های خشکسالی در کشور افغانستان، ورود آب از این کشور به رودخانه هیرمند در طولانی‌مدت با عدم قطعیت‌های فراوانی روبه‌رو خواهد بود. به‌طوری که در حال حاضر با قطع جریان آب رودخانه هیرمند تالاب‌های هامون (سه تالاب هامون هیرمند، هامون پوزک و هامون صابری) تقریباً به‌طور کامل خشک شده‌اند و علاوه بر مشکلات معیشتی که برای مردم منطقه رخ داده، مشکلات زیست‌محیطی عدیده‌ای از جمله بروز طوفان‌های گردوخاک را برای مردم منطقه رقم زده است. طوفان‌های گردوغبار با منشأ داخلی که از بستر خشکیده تالاب‌های هامون با وسعت ۳۸۰ هزار هکتار ایجاد می‌شوند سبب بروز بسیاری از بیماری‌ها از جمله بیماری‌های ریوی، قلبی، چشمی و همچنین عروقی برای ساکنان مهجور منطقه شده است که این مسئله (عدم تأمین نیاز زیست‌محیطی تالاب‌ها)، سبب می‌شود اغلب نخبگان و سرمایه‌های اجتماعی منطقه مجبور به ترک موطن خود شده و آسیب‌های جدی اجتماعی به منطقه و استان وارد می‌شود.

با توجه به مسائل امنیتی حاکم بر مرزهای شرقی، حفظ ثبات و امنیت در این مناطق اهمیت بسیاری دارد. تأمین پایدار آب برای این مناطق باعث حفظ جمعیت ساکن شده و مانع مهاجرت مردم از این مناطق خواهد شد. چنانچه مشکلات ناشی از خشکسالی و تبعات آن از جمله کم‌آبی این مناطق مرتفع نشود، با افزایش مهاجرت و خالی شدن مرزها از سکنه، امنیت این مناطق نیز به مخاطره خواهد افتاد. با توجه به مسائل عنوان شده، آبرسانی به مناطق شرقی با اولویت شهرهای زاهدان و زابل مورد تأیید است.

علاوه بر مسائل فوق، استفاده از ظرفیت آب دریا و شیرین‌سازی آن به‌منظور تأمین آب مناطق بحرانی، موضوعی است که باید مورد توجه ویژه قرار گیرد. در حال حاضر کشورهای حاشیه خلیج فارس و از جمله عربستان سهم بالایی از شیرین‌سازی آب دریا را به‌خود اختصاص داده‌اند. در حالی که سهم ایران در این زمینه تنها ۲ درصد است. در قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه در ماده (۳۶) نیز به استفاده از پتانسیل آب دریا جهت تأمین آب آشامیدنی مناطق جنوبی اشاره و مقرر شده است تا پایان اجرای قانون برنامه ششم توسعه حداقل ۳۰ درصد آب آشامیدنی مناطق جنوبی کشور از طریق شیرین کردن آب دریا تأمین شود. اگرچه شیرین‌سازی و انتقال آب ممکن است برخی مشکلات زیست‌محیطی را نیز به‌همراه داشته باشد، اما وضعیت آب مناطق شرقی و جنوب شرقی به‌حدی

بحرانی است که حفظ امنیت آبی این منطقه از اولویت بالاتری برخوردار است؛ زیرا امنیت آبی، امنیت منطقه را به دنبال خواهد داشت. در عین حال جهت به حداقل رساندن تبعات مخرب زیست‌محیطی باید مطالعات جامع و اقدامات لازم نیز صورت گیرد. علاوه بر مسائل ذکر شده، در کنار استفاده از ظرفیت آب دریا و شیرین‌سازی، لازم است به مسئله مدیریت تقاضا در منطقه نیز توجه جدی شود. زیرا در صورت عدم اصلاح رویکردهای مدیریت تقاضا در مناطق مورد هدف، اجرای طرح شیرین‌سازی و انتقال آب ممکن است باعث افزایش تقاضا و رشد کاذب نیاز آبی جدید در این مناطق شود که در این صورت، طرح‌های انتقال آب نیز کارکرد خود را از دست خواهند داد. لذا اجرا و پیاده‌سازی روش‌های مدیریت تقاضا نیز در این مناطق باید مورد توجه جدی قرار گیرد.

جمع‌بندی

موضوع طرح «انتقال آب از دریای عمان به استان سیستان و بلوچستان» با هدف رفع کمبود آب مناطق مختلف استان سیستان و بلوچستان با اولویت شهرهای زاهدان و زابل، به‌طور کلی مورد تأیید است و توصیه می‌شود، رفع چالش‌های تأمین آب این منطقه با قید فوریت در دستور کار قرار گیرد. زیرا به‌دلیل خشکسالی‌های پی‌درپی و همچنین اقلیم خشک منطقه، حتی تأمین آب شرب این منطقه از کشور دچار بحران جدی است و باید هرچه سریع‌تر اقدام عملی و جدی برای به حداقل رساندن مشکلات ناشی از بحران آب در این منطقه صورت پذیرد. در حال حاضر منبع تأمین بخش عمده‌ای از آب استان مذکور، به‌خصوص مناطق مرزی شرقی و جنوب شرقی، عمدتاً از رودخانه هیرمند است که علاوه بر چالش‌های سیاسی برای تأمین حقایق ایران، سدسازی‌های متعدد بر روی رودخانه هیرمند در کشور افغانستان و نیز شرایط خشکسالی در منطقه، مانع از تأمین آب ورودی این رودخانه شده، به‌طوری که تالاب‌های هامون با قطع آب هیرمند تقریباً به‌طور کامل خشک شده و وضعیت حیات و معیشت مردم منطقه با چالش بسیار جدی مواجه شده است. با توجه به لزوم حفظ جمعیت در مناطق مرزی و ممانعت از مهاجرت مردم از این مناطق، لازم است هرچه سریع‌تر نسبت به تأمین پایدار آب در این منطقه چاره‌اندیشی و اقدام شود. همچنین با توجه به ماده (۳۶) قانون برنامه پنج‌ساله توسعه مبنی بر لزوم استفاده از ظرفیت شیرین‌سازی آب دریا برای تأمین آب شرب استان‌های جنوبی، می‌توان بخشی از کمبود آب این مناطق را با استفاده از شیرین‌سازی و انتقال آب تأمین کرد. در حال حاضر سهم ایران از شیرین‌سازی آب خلیج فارس در دریای عمان تنها ۲ درصد است در حالی که بسیاری از مناطق جنوبی کشور با بحران جدی آب مواجهند. بنابراین باید تمهیدات لازم جهت گسترش فناوری‌های نوین مربوط به شیرین‌سازی آب دریا و استفاده از آن، با در نظر گرفتن ملاحظات زیست‌محیطی، اندیشیده شده و سریعاً به مرحله اجرا درآید. اگرچه متن اولیه طرح، واجد ایرادات فنی و حقوقی از جمله مغایرت با اصل ۷۵ و عدم تعیین نهاد و مسئول متولی و سایر جزئیات آن، بوده است، اما پس از انجام اصلاحات در کمیسیون عمران و در قالب بند الحاقی «خ» به ماده (۲) قانون توسعه و بهینه‌سازی آب شرب شهری و روستایی در کشور، مورد تأیید است.

ماده / تبصره	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون
ماده واحده- متن اصلاحی کمیسیون عمران	✓			

ماده/تبصره	مصوبه کمیسیون	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده واحده	ماده واحده- متن ذیل به عنوان بند خ به ماده ۲ قانون توسعه و بهینه سازی آب شرب شهری و روستایی در کشور مصوب ۲۴/۱۲/۱۳۹۴ الحاق می گردد: خ- وزارت نیرو با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است زمینه سرمایه گذاری برای برداشت آب، نمک زدایی و انتقال آب از دریای عمان (با اولویت انتقال آب به استان سیستان و بلوچستان) را فراهم نماید. خرید آب نمک زدایی شده و انتقال یافته برای جبران کمبود مصارف آب شرب شهری و روستایی که از منابع محلی قابل تأمین نمی باشد، در چارچوب ماده (۲۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت ۲ مصوب ۴/۱۲/۱۳۹۳، از سرمایه گذار تضمین می گردد.	✓				هدف از ارائه طرح «انتقال آب از دریای عمان به استان سیستان و بلوچستان»، رفع کمبود آب مناطق مختلف استان سیستان و بلوچستان با اولویت شهرهای زاهدان و زابل می باشد. با توجه به اینکه به دلیل خشکسالی های پی در پی و همچنین اقلیم خشک منطقه، در حال حاضر حتی تأمین آب شرب این منطقه از کشور نیز دچار بحران جدی است، باید هرچه سریع تر اقدام عملی و جدی برای به حداقل رساندن مشکلات ناشی از بحران آب در این منطقه صورت پذیرد. لذا با توجه به رفع ایرادات اولیه طرح، متن اصلاح شده در کمیسیون عمران مورد تأیید می باشد.	